

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра економіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету

_____ А.Д. Діброва

« ____ » _____ 2021р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри економіки

Протокол № 5 від 27. 05_2021 р.

Завідувач кафедри

_____ В.В. Байдала

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

(заочна форма навчання)

Спеціальність ____ 051 Економіка (Економіка підприємства); 071 Облік і оподаткування (Облік і аудит); 072 Фінанси, банківська справа та страхування (Фінанси і кредит)

Спеціалізація _____

Факультет _____ економічний _____

Розробник _____ к.е.н., _доцент Томашевська О.А. _____

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни «Регіональна економіка»

(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	051 Економіка (Економіка підприємства); 071 Облік і оподаткування (Облік і аудит); 072 Фінанси, банківська справа та страхування (Фінанси і кредит)	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	<i>іспит</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)		1
Семестр		2
Лекційні заняття		6 год.
Практичні, семінарські заняття		6 год.
Лабораторні заняття		-
Самостійна робота		108
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Завданням вивчення дисципліни є засвоєння теорії розміщення продуктивних сил, регіональної економіки та регіонального розвитку, наукових засад регіональної економічної політики; оволодіння знаннями про

територіальну і галузеву структуру господарського комплексу України та її економічних районів тощо.

Метою вивчення дисципліни є формування знань щодо теоретичних і практичних засад територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану та напрямків регіонального розвитку економіки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- місце і роль розміщення продуктивних сил і регіональної економіки в системі економічних дисциплін, основні поняття, закони і закономірності розміщення продуктивних сил і функціонування регіональної економіки;
- принципи та критерії економічного районування;
- показники сучасного стану та напрямки регіонального розвитку економіки.

вміти:

- визначати та аналізувати показники соціально-економічного розвитку регіонів України;
- визначати та аналізувати показники природного руху та складу населення тощо.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК3. Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

СК4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.

СК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні аспекти регіонального розміщення продуктивних сил													
Тема 1. Предмет, методи і завдання науки «Регіональна економіка»							7	2					5
Тема 2. Становлення теорії регіональної економіки							7						7
Тема 3. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил							7		2				5
Разом за змістовим модулем 1							21	2	2				17
Змістовий модуль 2. Наукові основи економічного районування													
Тема 4. Економічне районування і територіальна організація продуктивних сил України							7	2					5
Тема 5. Наукові методи економічного обґрунтування розміщення виробництва							7		2				5
Разом за змістовим модулем 2							14	2	2				10
Змістовий модуль 3. Загальні умови розміщення та розвиток продуктивних сил України													
Тема 6. Природно-ресурсний потенціал України та його оцінка							10						10
Тема 7. Населення та трудові ресурси України							8		2				6
Тема 8. Виробничий та науково-технічний потенціал							8						8
Тема 9. Основні засади розвитку господарського							12	2					10

комплексу України												
Тема 10. Міжгалузеві комплекси та їх роль у розвитку економіки України							15					15
Разом за змістовим модулем 3							53		2			51
Змістовий модуль 4. Економіка регіонів і регіональна економічна політика												
Тема 11. Економіка регіонів України і особливості регіонального розвитку							12					12
Тема 12. Участь держави в управлінні регіоном							10					10
Тема 13. Зовнішньоекономічні зв'язки та їх роль у розвитку продуктивних сил України							10					10
Разом за змістовим модулем 4							32					32
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в робочому навчальному плані)												
Усього годин							120	6	6			108

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил	2
2	Наукові методи економічного обґрунтування розміщення виробництва	2
3	Населення та трудові ресурси України	2

4. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів.

Контрольні запитання до модуля 1

1. У чому полягає сутність продуктивних сил як невід'ємної складової розвитку економіки ?
2. Що є предметом, об'єктом вивчення та метою науки «Регіональна економіка» ?
3. Які основні методи використовуються в науці «Регіональна економіка»?
4. У чому полягає сутність SWOT- аналізу ?
5. Сутність методу Дельфі.
6. У чому полягає сутність географічного детермінізму як одного з напрямів розвитку регіональної науки ?
7. Які фактори впливу, згідно марксистської теорії, є основними при розміщенні продуктивних сил ?
8. Що являє собою «синтетичний науковий напрям регіональної науки» ?
9. У чому полягає сутність теорії сільськогосподарського штандорта ?
10. Охарактеризуйте сутність теорії порівняльних переваг.
11. У чому полягає сутність теорії Хекшера-Оліна ?
12. На основі яких закономірностей суспільство розміщує продуктивні сили в процесі господарської діяльності ?
13. Охарактеризуйте закономірність територіальної комплексності продуктивних сил.
14. Які основні принципи розміщення продуктивних сил ?
15. У чому полягає сутність принципу збалансованості і пропорційності розміщення виробництва ?
16. На які групи поділяються основні фактори розміщення продуктивних сил?
17. Що відноситься до техніко-економічних факторів розміщення продуктивних сил ?

Тестові завдання до модуля 1

1. До предметів праці належать:

- 1 будівлі, обладнання;
- 2 насіння, корми;
- 3 руди, вугілля;
- 4 машини і устаткування.

2. Основні методи дослідження науки «Регіональна економіка»

- 1 картографічний, балансовий;
- 2 SWOT-аналіз, системний аналіз;
- 3 інтенсивний, метод математичного моделювання;
- 4 екстенсивний, метод порівняння.

3. Розміщення продуктивних сил – галузь економічної науки, яка вивчає специфічні, просторові аспекти вияву:

- 1 наслідків регіональної політики держави;
- 2 юридичних законів;
- 3 економічних законів;
- 4 адміністративного регулювання економіки регіонів.

4. Метод, за допомогою якого здійснюється аналіз регіону через оцінку сильних і слабких сторін його розвитку (як реальних так і потенційних):

- 1 метод «Дельфі»;
- 2 SWOT-аналіз;
- 3 балансовий метод;
- 4 ГІС – аналіз.

5. Метод, який ґрунтується на припущенні, що на основі думок експертів можна побудувати об'єктивну модель розвитку об'єкта:

- 1 аналітичний метод;
- 2 ГІС - аналіз;
- 3 метод «Дельфі»;
- 4 нормативний метод.

6. Науковий напрям, який розглядає географічний фактор як вирішальний чинник соціально-економічного розвитку народів:

- 1 меркантилізм;
- 2 географічний детермінізм;
- 3 марксистська теорія;
- 4 школа фізіократів.

7. Одним з засновників географічної школи прийнято вважати:

- 1 Е. Хангінтона;
- 2 Ш. Монтесек'є;
- 3 Й.Г.фон Тюнена ;
- 4 А. Вебера;
- 5 А. Льоша.

8. Сутність теорії кліматичних оптимумів Е. Хангінтона:

- 1 найсприятливіші умови для розвитку виробництва мають держави, розташовані в середній смузі;
- 2 основну роль в умовах ринкового господарства відіграє прибуток;
- 3 помисловість розташовується на території країни за принципом найменших витрат;
- 4 кожному соціальному ладу притаманні власні економічні закони.

9. Теорія, згідно якої для збільшення багатства регіону, останній повинен експортувати товари, які виробляє з найменшими витратами, а імпортує ті, які виробляються іншими регіонами з меншими витратами. Держава не повинна втручатись в економіку, має бути вільна конкуренція:

- 1 теорія сільськогосподарського штандорта Й.Г.фон Тюнена;
- 2 теорія абсолютних переваг;
- 3 теорія порівняльних переваг;
- 4 теорія центральних місць;
- 5 теорія промислового штандорта.

10. Сутність теорії Хекшера-Оліна:

- 1 промисловість розміщується по території країни за принципом найменшим витраті і визначається трьома факторами: транспортними витратами, наявністю робочої сили і агломерацією;
- 2 зовнішня торгівля має спеціалізуватись на товарах, при виробництві яких найбільші витрати припадають на ресурси, якими найкраще забезпечений регіон;

- 3 кожен населений пункт виконує свої функції і має свій радіус впливу і тяжіння;
- 4 першим кроком при аналізі механізму попиту і пропозиції в економічному просторі є вивчення просторово розділених автономних ринків.

Контрольні запитання до модуля 2

1. Що таке економічне районування ?
2. Які основні критерії використовуються при виокремленні економічних районів ?
3. Які принципи враховують в процесі економічного районування ?
4. Чи може до складу економічних районів включатись лише частина адміністративної області ?
5. Що таке проблемний регіон, які його основні якісні ознаки ?
6. Чи обов'язково території проблемних регіонів повинні збігатись з територіально-адміністративним поділом країни ? Обґрунтуйте відповідь.
7. Які існують види схем розміщення продуктивних сил на території країни ?
8. Яким показниками характеризується рівень соціально-економічного розвитку регіонів ?
9. Що таке інтегральна оцінка розвитку регіону ?
10. Що таке баланс ? Які види територіальних балансів використовуються у плануванні й прогнозуванні розвитку господарства регіону ?

Тестові завдання до модуля 2

1. Ознаками економічного району є:

- 1 спеціалізація;
- 2 комплексність;
- 3 міцні внутрішньоекономічні зв'язки;
- 4 всі відповіді вірні.

2. Чи правильним є твердження?

До складу економічних районів повинні повністю включатись території адміністративних областей без порушення їх цілісності.

3. Основні види економічного районування:

- 1 загальне;
- 2 просторове;
- 3 екологічне;
- 4 науково-технічне;
- 5 галузеве.

4. Виокремлення економічних районів на підставі однієї або кількох ознак, властивих певній галузі або сфері діяльності носить назву:

- 1 загальне районування;
- 2 екологічне районування;
- 3 галузеве районування;
- 4 просторове районування.

5. При виділенні економічних районів враховують такі принципи:

- 1 економічний;

- 2 екстенсивний;
- 3 національний;
- 4 адміністративний;
- 5 інтенсивний.

6. Територія, що самостійно не може вирішити свої соціально-економічні проблеми або реалізувати свій високий потенціал і тому вимагає підтримки держави носить назву:

- 1 економічний район;
- 2 проблемний регіон;
- 3 потенційно слабкий регіон;
- 4 слабкий регіон.

7. Основні підходи до проблемного районування:

- 1 оцінка природно-ресурсного потенціалу регіону;
- 2 оцінка регіонів за ступенем гостроти найважливіших проблем на основі індикаторів;
- 3 політика цілеспрямованого оздоровлення регіонів;
- 4 нема вірної відповіді.

8. Чи правильним є твердження?

Території проблемних регіонів можуть не збігатися з адміністративно-територіальними одиницями

9. До яких економічних районів належать зазначені області?

1. Донецький економічний район	А. Тернопільська область
2. Подільський економічний район	В. Луганська область
3. Причорноморський економічний район	С. Миколаївська область

10. До яких економічних районів належать зазначені області?

1. Карпатський економічний район	А. Чернігівська область
2. Центральний економічний район	В. Черкаська область
3. Поліський економічний район	С. Чернівецька область

Контрольні запитання до модуля 3

1. Що таке природно-ресурсний потенціал? Яка його структура ?
2. Як класифікуються природні ресурси за ознакою вичерпності ?
3. Які види оцінки природних ресурсів застосовуються при використанні їх у виробничій діяльності ?
4. Що входить до складу мінеральних ресурсів ? Який рівень забезпеченості України даним видом ресурсів?
5. Що таке системи розселення населення? Які їх основні типи?
6. Які існують основні види міграцій ?
7. Які категорії населення відносяться до трудових ресурсів?
8. Що таке ринок праці ?
9. У чому полягає сутність та основні складові виробничого потенціалу?
10. Охарактеризуйте основні складові виробничого потенціалу

Тестові завдання до модуля 3

1. Сукупність усіх природних запасів та умов, що є і можуть бути задіяні для досягнення певної мети носить назву:

- 1 мінеральні ресурси;
- 2 природно-ресурсний потенціал;
- 3 рекреаційні ресурси;
- 4 біологічні ресурси.

2. Мінерально-будівельна сировина, сонячна енергія, внутрішнє тепло землі є складовими:

- 1 кліматичних умов;
- 2 біологічних ресурсів;
- 3 мінеральних ресурсів;
- 4 природно-ресурсного потенціалу.

3. Розподіліть наведені природні ресурси за ознакою вичерпності:

А. невичерпні В. вичерпні відновлювані С. вичерпні невідновлювані	1. сонячна радіація
	2. всі види мінеральних ресурсів
	3. лікувальні грязі
	4. ґрунтовий покрив
	5. водні ресурси
	6. енергія води та вітру
	7. лісові насадження
	8. тепло землі і сонця

4. Розрізняють такі види оцінки природних ресурсів:

- 1 еколого-економічна;
- 2 абсолютна;
- 3 інженерно-технологічна;
- 4 відносна;
- 5 економічна;
- 6 загальна.

5. Виявлення ступеня придатності ресурсів до того чи іншого виду людської діяльності з врахуванням сучасної абр перспективної технології їх використання здійснюється за допомогою:

- 1 абсолютної оцінки природних ресурсів;
- 2 еколого-економічної оцінки природних ресурсів;
- 3 інженерно-технологічної оцінки природних ресурсів;
- 4 економічної оцінки природних ресурсів.

6. Ступінь ефективності використання природних ресурсів визначається за допомогою :

- 1 відносної оцінки природних ресурсів;
- 2 абсолютної оцінки природних ресурсів;
- 3 інженерно-технологічної оцінки природних ресурсів;

7. Сукупність запасів корисних копалин з певними хімічними властивостями, які використовуються людиною у господарській діяльності різних галузей народного господарства називається:

- 1 рекреаційні ресурси;
- 2 паливні ресурси ;
- 3 мінеральні ресурси;
- 4 енергетичні ресурси.

8. Рудні, нерудні та паливні ресурси є складовими:

- 1 паливно-енергетичного балансу;
- 2 мінеральних ресурсів;
- 3 природно-рекреаційних ресурсів;
- 4 енергетичних ресурсів.

9. Частка мінеральних ресурсів України в структурі їх загальносвітових запасів складає:

- 1 35%;
- 2 5 %;
- 3 50%;
- 4 0,01%.

10. В структурі природно-ресурсного потенціалу України найбільшу питому вагу мають:

- 1 лісові ресурси;
- 2 фауністичні ресурси;
- 3 водні ресурси;
- 4 земельні ресурси;
- 5 природно-рекреаційні ресурси.

Контрольні запитання до модуля 4

1. Які основні детермінанти, за М. Портером, формують середовище, в якому конкурують місцеві фірми?
2. Охарактеризуйте основні стадії конкурентоспроможності регіональної економіки.
3. Які внутрішні фактори чинять вплив на розвиток економічних районів України (кожного зокрема) ?
4. Які зовнішні чинники впливають на розвиток економічних районів України (кожного зокрема) ?
5. Які основні цілі державної регіональної політики?
6. Які складові державної регіональної економічної політики? У чому полягає їх сутність?
7. На який вид товару в Україні припадає найбільше *позитивне* зовнішньоторговельне сальдо?
8. На який вид товару в Україні припадає найбільше *негативне* зовнішньоторговельне сальдо?
9. Охарактеризуйте основні форми зовнішньоекономічної діяльності.
10. Що таке інжиніринг ? В яких галузях він набув найбільшого розвитку?

1. Конкурентні переваги конкретної фірми в певному регіоні, за М.Портером, полягають у чотирьох основних властивостях (детермінантах):

- 1 факторні умови;
- 2 екстенсивні фактори;
- 3 умови попиту;
- 4 наявність або відсутність в регіоні споріднених та підтримуючих галузей;
- 5 стратегія фірм, їх структура та конкуренція.

2 Стадії конкурентоспроможності регіональної економіки:

- 1 стадія факторів виробництва;
- 2 стадія конкурентних переваг;
- 3 стадія інвестицій;
- 4 стадія нововведень;
- 5 стадія багатства.

3. Про який економічний район України йдеться нижче ?

Природно-ресурсний потенціал району становить 21% потенціалу держави. Мінерально-сировинні ресурси (54,5% державних ресурсів) представлені паливно-енергетичними, рудними та нерудними корисними копалинами. Основне багатство району — кам'яне вугілля.

- 1 Центральний;
- 2 Донецький;
- 3 Східний;
- 4 Закарпатський.

4. Вставте пропущене слово (назву економічного району).

..... економічний район розташований близько до центру Європи, займає вигідне географічне положення, має великий рекреаційний та агропромисловий потенціал; дефіцитний на мінеральні ресурси, проте наявність значних рекреаційних, лісових і водних ресурсів сприяє розвитку багатогалузевого господарства.

5. Характеристику геополітичного положення якого економічного району України наведено нижче ?

Район має досить вигідне географічне положення. Його територією проходять важливі залізничні, автомобільні, річкові та повітряні шляхи, які сполучають економічні райони України з багатьма зарубіжними країнами. Район розташований на перетині державних і міжнародних морських шляхів Азово-Чорноморського басейну. Межує з Росією, Придністров'ям, Молдовою, Румунією.

- 1 Подільського;
- 2 Карпатського;
- 3 Причорноморського;
- 4 Донецького;
- 5 Центрального;
- 6 Поліського.

6. Про який економічний район України йдеться нижче ?

До складу району входять Тернопільська, Хмельницька, Вінницька області. Район розташований у центральній частині Правобережної України, у зоні з родючими ґрунтами, достатнім зволоженням, що сприяє розвитку агропромислового комплексу.

7. Вставте пропущене слово (назву економічного району).

До економічного входять Волинська, Житомирська, Рівненська і Чернігівська області. Його територія становить 101,9 тис. км² (16,9% площі України), розташований у північно-західній частині країни.

Район має зручне транспортне сполучення як зі східноєвропейськими, так і центральноєвропейськими державами. Транспортне положення на шляхах до Білорусі та Польщі вигідне для району. Територією району проходить газо- та нафтопровід.

8. Вставте пропущене слово.

Основними складовими державної регіональної політики є:

- економічна політика;
- соціальна політика;
- науково-технічна політика;
- екологічна політика;
- гуманітарна політика;
- національна політика;
- політика

9. Міжнародна організація, яка займається проблемами співробітництва у соціальній, науковій, культурній, гуманітарній та правовій сферах:

- 1 Європейський союз (ЄС) ;
- 2 Рада Європи (РЕ) ;
- 3 Міжнародна асоціація розвитку (МАР) ;
- 4 Бенілюкс.

10. Об'єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави – це:

- 1 концентрація;
- 2 економічна інтеграція;
- 3 спеціалізація;
- 4 інтенсифікація.

5. Методи навчання. Метод ілюстрування, дослідницький метод, пояснювально-ілюстративний метод, виконання практичних та індивідуальних розрахункових робіт.

6. Форми контролю. Метод усного опитування. Письмовий контроль. Тестові завдання для перевірки знань. Іспит.

7.Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання студента відбувається відповідно до положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.12.2019 р. протокол №5 (табл.1.).

Таблиця 1.

Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **R_{дис}** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **R_{нр}** (до 70 балів): **R_{дис} = R_{нр} + 0,3·R_{ат}**

7. Методичне забезпечення

1. Томашевська О.А., Мірзоєва Т.В. Регіональна економіка. Методичні вказівки до вивчення дисципліни, розв'язування задач та виконання індивідуальних завдань студентами заочної форми навчання спеціальності 051 «Економіка». К.: ЦП «Компринт», 2019. 215 с.
2. Томашевська О.А., Мірзоєва Т.В. Регіональна економіка. Методичні вказівки до самостійного до вивчення курсу студентами спеціальностей «економіка», «фінанси, банківська діяльність і страхування», «облік і оподаткування» заочної форми навчання. К: ЦП «Компринт», 2018. 229 с.
3. Регіональна економіка. Збірник задач і конкретних ситуацій. Київ: ЦП «Компринт», 2014. 47 с.

9. Рекомендована література

1. Дмитрієв І.А. Регіональна економіка: навчальний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів закладів вищої освіти. Х.: Стиль Издат, 2018. 284 с.
2. Жук М.В. Регіональна економіка: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2008. 416 с.

3. Журавель В.В. Регіональна економіка: Підручник. Харківська національна академія міського господарства, 2011. 271 с.
4. Качан Є.П. Регіональна економіка: підручник. К.: Знання, 2011. 364 с.
5. Клиновий Д.В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 728 с.
6. Лисенко Ю.Г. Регіональні моделі: навч. посіб. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 198 с.
7. Осадчий, Є.І. Регіональна економіка :навч. посіб. Саки: Фенікс, 2011. 320 с.
8. Рогач С.М., Томашевська О.А., Мірзоева Т.В., Ільків Л.А. Практикум з регіональної економіки: Навчальний посібник. ЦП «Компринт», 2017. 452 с.
9. Савченко, В.Ф. Регіональна економіка: навч. посіб. К.: Кондор, 2012. 339 с.
10. Серікова Т.М. Регіональна економіка у схемах і таблицях: навч.-практ. посіб. Х.: ХНЕУ, 2010. 176 с.